

איגרת לתלמידים

מילת השבוע

בהתחדש החודש

בעברית שלנו **חודש** הוא תקופת זמן – כשלושים יום שהם חלק אחד מתוך שנים עשר חלקי השנה. אבל לא תמיד זו הייתה משמעות המילה. כך אפשר ללמוד, למשל, מן הסיפור הזה:

בשמואל א פרק כ דוד מביע באוזני יהונתן בן שאול את החשש ששאל מבקש להרגו. הם מתכננים אפוא ניסיון שבו יבדוק יהונתן את כוונותיו של אביו, והעיתוי שנקבע הוא סעודה שדוד אמור להשתתף בה: "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל יְהוֹנָתָן הֲיֵה חֹדֶשׁ מָחָר וְאַנְכִי יֵשֵׁב אִשָּׁב עִם הַמֶּלֶךְ לֶאֱכֹל..." (פס' ה). דוד מציע שבפעם הזאת הוא יפקד (כלומר ייעדר), ויהונתן מקבל את ההצעה: "וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשֶׁבֶךְךָ" (פס' יח).

משמעות המילה **חודש** כאן היא כמשמעות הצירוף 'ראש חודש'. יום זה נתקדש ונהגו בין השאר לציין אותו בסעודה חגיגית.

המילה חודש שורשה הוא כמובן חד"ש. מעיקרה היא מציינת את הירח עצמו בהתחדשותו, כלומר כאשר הוא מתחיל להיראות מחדש. שימוש זה בדיוק יש במשנה: "אב ובנו שראו את החודש..." (ראש השנה א, ז). מן המשמעות הזאת הפכה המילה חודש לציון היום שבו נראה מולד הירח, ואחר כך לציון פרק הזמן שבין מולד אחד למשנהו.

הקשר שבין הירח החדש לחודש בא לידי ביטוי גם במילה **יָרַח**, הנרדפת לחודש. גם באנגלית (ובלשונות אירופה נוספות) המילים המציינות חודש (month) וירח (moon) קשורות זו לזו.

מילים וביטויים מן השורש חד"ש

חדש וחדיש – שני שמות תואר קרובים, האחד ישן והאחד חדש: **חֹדֶשׁ** (מן המקרא) מציין דבר שלא היה קודם, שלא השתמשו בו וכדומה; **חֲדִישׁ** (מן העברית החדשה) מתאר דבר מודרני, שעד כה לא היה כדוגמתו. כך אפשר להבחין בין 'טלפון חדש' ל'טלפון חדיש'.

וישן מפני חדש תוציאו – הדבר החדש דוחה את הישן; על פי ויקרא כו, י: "וַאֲכַלְתֶּם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן וְיֶשֶׁן מִפְּנֵי חֹדֶשׁ תוֹצִיאוּ" – התבואה תהיה רבה כל כך שיהיה צורך להוציא את התבואה הישנה כדי לפנות מקום לתבואה החדשה.

חדשים לבקרים, חדשות לבקרים – נאמר על דברים המתרחשים לעתים קרובות; על פי הפסוק "חֲדָשִׁים לְבִקְרִים רַבָּה אֶמְוַנְתֶּךָ" (איכה ג, כג).

אין חדש תחת השמש, על פי קהלת א, ט: "מֵה שֶׁהָיָה הוּא שֶׁיְהִיָּה וּמֵה שֶׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁנַּעֲשָׂה וְאֵין כֵּל חֹדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ".

יין ישן בקנקן חדש – נאמר על דבר ישן וטוב המוגש בצורה חדשה; על פי המשנה: "רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו יש קנקן חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש אין בו" (אבות ד, כ).

יש חדש תחת השמש